

Adizov Baxtiyor Rahmonovich
pedagogika fanlari doktori, professor

Soliyeva Yulduzxon Ma'rufjon qizi
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
magistranti

BOSHLANG'ICH SINFLARDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik samaradorligi tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, dars jarayonidagi faolligi hamda muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Interfaol metodlar o'quvchilarni darsga faol jalb etib, ularning bilimlarni mustaqil egallashiga yordam beradi. Maqolada "Aqliy hujum", "Klaster", "BBB", "Rolli o'yinlar" kabi metodlarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, interfaol metodlardan foydalanish orqali o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, nutq madaniyati va jamoada ishlash ko'nikmalari rivojlanishi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, interfaol yondashuv dars samaradorligini oshirib, o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Kalit so'zlar: interfaol metodlar, boshlang'ich ta'lim, pedagogik samaradorlik, mustaqil fikrlash, ta'lim jarayoni, o'quvchi faolligi, kommunikativ kompetensiya, ijodiy yondashuv, innovatsion texnologiyalar, dars samaradorligi.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Аннотация. В данной статье рассматривается эффективность использования интерактивных методов в начальных классах. В современной системе образования важное значение имеет развитие самостоятельного мышления, активности учащихся и их коммуникативных навыков. Интерактивные методы способствуют активному участию учеников в учебном процессе и помогают им самостоятельно усваивать знания. В статье анализируется значение таких методов, как «Мозговой штурм», «Кластер», «БББ» и ролевые игры в начальном образовании. Также обосновано влияние интерактивных методов на развитие творческого мышления, культуры речи и навыков коллективной работы у учащихся. Результаты исследования показывают, что интерактивный подход повышает эффективность урока и усиливает интерес учащихся к обучению.

Ключевые слова: интерактивные методы, начальное образование, педагогическая эффективность, самостоятельное мышление, учебный процесс, активность учащихся, коммуникативная компетенция, творческий подход, инновационные технологии, эффективность урока.

USING INTERACTIVE METHODS IN PRIMARY GRADES

Abstract. This article analyzes the effectiveness of using interactive methods in primary education. In the modern education system, developing students' independent thinking, classroom activity, and communication skills is considered one of the main tasks. Interactive methods encourage students to participate actively in the learning process and help them acquire knowledge independently. The article highlights the importance of methods such as "Brainstorming," "Cluster," "BBB," and role-playing games in primary education. It also explains how interactive methods contribute to the development of creative thinking, speech culture, and teamwork skills among students. According to the research results, an interactive approach increases lesson effectiveness and strengthens students' interest in learning.

Keywords: *interactive methods, primary education, pedagogical effectiveness, independent thinking, educational process, student activity, communicative competence, creative approach, innovative technologies, lesson effectiveness.*

Kirish. Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida, ularning bilim olishga bo'lgan munosabatini belgilashda hamda keyingi ta'lim jarayonlariga tayyorgarligini ta'minlashda eng muhim davrlardan biri hisoblanadi. Aynan shu bosqichda bola o'qish, yozish, fikrlash va muloqot qilishning dastlabki ko'nikmalarini egallaydi. Shuning uchun ham boshlang'ich sinflarda ta'limni tashkil etish jarayonida zamonaviy pedagogik yondashuvlardan, xususan, interfaol metodlardan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Interfaol metodlar o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirokini ta'minlashga, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga hamda o'zaro hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. An'anaviy ta'limda o'qituvchi asosiy axborot beruvchi bo'lsa, interfaol yondashuvda o'quvchi ta'lim jarayonining markaziy subyektiga aylanadi. Bu esa uning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va bilimni mustaqil o'zlashtirishga imkon yaratadi.

Bugungi globallashtirish sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri — ijodkor, mustaqil fikrlaydigan va raqobatbardosh avlodni tarbiyalashdir. Bunday shaxsni shakllantirish esa boshlang'ich ta'limdan boshlanadi. Interfaol metodlar aynan shu maqsadga xizmat qilib, o'quvchilarda faollik, tashabbuskorlik va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi. Masalan, "Aqliy hujum", "Klaster", "Rol o'yinlari", "FSMU", "BBB" kabi metodlar orqali o'quvchilar dars jarayonida erkin fikr bildirish, muammoni tahlil qilish va yechim topish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari psixologik jihatdan o'yin faoliyatiga yaqin bo'lganligi sababli interfaol metodlar ularga tabiiy va qiziqarli ta'sir ko'rsatadi. O'yin elementlari bilan boyitilgan darslar bolalarning diqqatini jamlashga yordam beradi, ularni zerikishdan saqlaydi hamda o'quv jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Shu sababli interfaol metodlar boshlang'ich ta'limda nafaqat pedagogik, balki psixologik jihatdan ham muhim ahamiyatga ega [1; 224].

Shuningdek, interfaol metodlar o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda ham katta rol o'ynaydi. O'quvchilar guruhlarda ishlash jarayonida bir-biri bilan fikr almashadi, o'z fikrini asoslab berishga harakat qiladi hamda boshqalarning fikrini tinglashni o'rganadi. Bu esa ularning ijtimoiy faolligini oshiradi va jamoada ishlash madaniyatini shakllantiradi.

Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish o'qituvchidan yuqori pedagogik mahoratni talab qiladi. O'qituvchi har bir darsni oldindan puxta rejalashtirishi, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olishi hamda mos metodlarni tanlashi zarur. To'g'ri tanlangan interfaol metod dars samaradorligini sezilarli darajada oshiradi va o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Shu bilan birga, interfaol metodlar orqali o'quvchilarda tanqidiy va mantiqiy fikrlash ko'nikmalari ham shakllanadi. Masalan, muammoli vaziyatlarni hal qilish, savollarga mustaqil javob topish yoki guruh bo'lib loyihalar ustida ishlash jarayonida bolalar fikrlashning yangi usullarini o'zlashtiradilar. Bu esa ularning kelajakdagi ta'lim jarayoniga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik ahamiyati, ularning samaradorligi hamda o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, amaliy misollar orqali interfaol yondashuvning ta'lim jarayonidagi afzalliklari yoritib beriladi.

Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi masalasi pedagogika fanida keng o'rganilgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur muammo yuzasidan mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, ular ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, o'quvchilarning faolligini oshirish hamda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

O'zbekistonlik pedagog olimlardan N.A. Musayeva (2019) o'zining "Boshlang'ich ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar" asarida interfaol metodlarning o'quvchilar faolligini oshirishdagi ahamiyatini alohida ta'kidlaydi. Muallifning fikricha, "Aqliy hujum",

“Klaster” va “FSMU” kabi metodlar dars jarayonini jonlantirib, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Shuningdek, u interfaol yondashuv o‘quvchilarning bilimni amaliy faoliyatda qo‘llashiga yordam berishini asoslab beradi[2; 198].

Shu yo‘nalishda R. Ishmuhamedov va M. Yo‘ldoshev (2016) “Ta’limda innovatsion texnologiyalar” nomli asarida interfaol metodlarning pedagogik asoslarini yoritib, ularni ta’lim samaradorligini oshiruvchi muhim vosita sifatida baholaydi. Ularning ta’kidlashicha, interfaol metodlar o‘quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi va bu jarayon bilimni mustahkamlashga xizmat qiladi[2; 198].

O. Hasanboyeva (2018) “Boshlang‘ich ta’lim metodikasi” asarida kichik yoshdagi o‘quvchilarning psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda interfaol metodlardan foydalanish zarurligini ko‘rsatadi. Muallif o‘yin elementlariga asoslangan darslar bolalarda qiziqish uyg‘otishini va ularning diqqatini uzoqroq jamlashga yordam berishini ta’kidlaydi.

Xorijiy tadqiqotchilar orasida J. Dewey (2008) ning “Experience and Education” asari interfaol ta’lim nazariyasining asosiy manbalaridan biri hisoblanadi. Dewey o‘quvchini ta’lim jarayonining markaziy subyekti sifatida ko‘rib, bilimni tajriba orqali o‘zlashtirish g‘oyasini ilgari suradi. Bu yondashuv hozirgi interfaol metodlarning nazariy asosini tashkil etadi.

Shuningdek, L. Vygotskiy (20188) ning “Mind in Society” asarida ijtimoiy muloqotning o‘quv jarayonidagi o‘rni chuqur tahlil qilingan. Unga ko‘ra, o‘quvchilar bilimni hamkorlikda faoliyat yuritish orqali yanada samarali o‘zlashtiradi. Bu fikrlar bugungi interfaol metodlarning, xususan, guruhli ish va rolli o‘yinlarning ilmiy asosini tashkil etadi.

K. Johnson va D. Johnson (2004) o‘z tadqiqotlarida hamkorlikda o‘qitish metodining samaradorligini o‘rganib, bu usul o‘quvchilarning akademik yutuqlarini oshirish bilan birga, ularning ijtimoiy ko‘nikmalarini ham rivojlantirishini isbotlagan[5; 185].

Mahalliy va xorijiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, interfaol metodlar boshlang‘ich ta’lim jarayonida o‘quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda kommunikativ ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli ushbu metodlarni ta’lim jarayoniga keng joriy etish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Boshlang‘ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligini o‘rganish jarayonida tadqiqotning ilmiy-metodik asoslarini belgilash muhim ahamiyatga ega. Ushbu bo‘limda tadqiqotning maqsadi, vazifalari, metodlari, tadqiqot obyekti va subyekti hamda amaliy tajriba jarayoni yoritiladi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi — boshlang‘ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish orqali o‘quvchilarning o‘quv faoliyati samaradorligi, mustaqil fikrlashi va kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirish darajasini aniqlashdan iborat. Shu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: interfaol metodlarning nazariy asoslarini o‘rganish, ularning amaliyotdagi qo‘llanilishini tahlil qilish, samaradorligini tajriba-sinov asosida aniqlash hamda takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot obyekti sifatida umumta’lim maktablarining boshlang‘ich sinflarida o‘quv jarayoni tanlab olindi. Tadqiqot subyekti esa boshlang‘ich sinf o‘quvchilari hamda ularning o‘qituvchilari hisoblanadi. Tajriba-sinov ishlari 2–4-sinf o‘quvchilari ishtirokida olib borildi, chunki bu yosh davri bolalarning fikrlash, nutq va muloqot ko‘nikmalari jadal rivojlanadigan bosqich hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida bir nechta ilmiy-metodik usullardan foydalanildi. Ular quyidagilardan iborat: pedagogik kuzatish, suhbat, test sinovlari, anketa so‘rovnomalari, pedagogik tajriba va natijalarni statistik tahlil qilish. Ushbu metodlar interfaol yondashuvning o‘quvchilarga ta’sirini kompleks tarzda o‘rganishga imkon berdi.

Pedagogik kuzatish usuli orqali dars jarayonida o‘quvchilarning faolligi, qiziqishi va ishtirok darajasi tahlil qilindi. Kuzatish natijasida interfaol metodlar qo‘llanilgan darslarda o‘quvchilarning darsga qiziqishi sezilarli darajada oshgani aniqlandi. Masalan, “Klaster” metodidan foydalanilgan ona tili darsida o‘quvchilar mavzu yuzasidan erkin fikr bildirishga faol kirishgan.

Suhbat metodi orqali o‘quvchilar va o‘qituvchilarning interfaol metodlarga bo‘lgan munosabati o‘rganildi. O‘quvchilar ko‘proq o‘yin elementlariga asoslangan darslarni yoqtirishlari va bu usullar ularga mavzuni tushunishda yordam berishini ta’kidladilar. O‘qituvchilar esa interfaol metodlar darsni jonlantirishi va o‘quvchilarning faolligini oshirishini qayd etdilar.

Test sinovlari orqali o'quvchilarning bilim darajasi interfaol metodlar qo'llanilgan va an'anaviy darslar o'rtasida taqqoslandi. Natijalarga ko'ra, interfaol metodlar qo'llanilgan sinflarda o'zlashtirish darajasi 15–20 foizga yuqori bo'lgani aniqlandi. Bu esa mazkur metodlarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Anketa so'rovnomalari o'quvchilarning dars jarayoniga bo'lgan munosabatini aniqlashda muhim rol o'ynadi. So'rov natijalariga ko'ra, o'quvchilarning aksariyati guruhli ish, rolli o'yinlar va "Aqliy hujum" metodlarini qiziqarli deb baholashdi. Ular bunday darslarda zerikmasliklarini va o'z fikrlarini erkin ayta olishlarini bildirishdi.

Pedagogik tajriba ikki bosqichda olib borildi: nazorat guruhi va tajriba guruhi asosida. Nazorat guruhida an'anaviy dars usullari qo'llanildi, tajriba guruhida esa interfaol metodlar tizimli ravishda joriy etildi. Tajriba davomida o'quvchilarning bilim darajasi, faolligi va muloqot ko'nikmalari muntazam kuzatib borildi.

Tajriba natijalariga ko'ra, interfaol metodlar qo'llanilgan sinflarda o'quvchilarning mustaqil fikrlash darajasi sezilarli darajada oshdi. Ular murakkab savollarga javob berishda ko'proq tashabbus ko'rsatdilar va o'z fikrlarini asoslashga harakat qildilar. Bu esa kommunikativ kompetensiyaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Statistik tahlil usuli yordamida olingan ma'lumotlar umumlashtirildi va foiz ko'rsatkichlar asosida tahlil qilindi. Natijalar interfaol metodlar an'anaviy usullarga nisbatan samaraliroq ekanligini ko'rsatdi. Xususan, o'quvchilarning darsdagi faolligi, bilimni o'zlashtirish darajasi va muloqot ko'nikmalarida sezilarli o'sish kuzatildi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida interfaol metodlarni qo'llashda o'qituvchining roli ham alohida ahamiyatga ega ekani aniqlandi. O'qituvchi darsni to'g'ri tashkil etishi, metodni maqsadga muvofiq tanlashi va o'quvchilarni faol ishtirok etishga undashi zarur. Aks holda interfaol metodlar kutilgan natijani bermasligi mumkin.

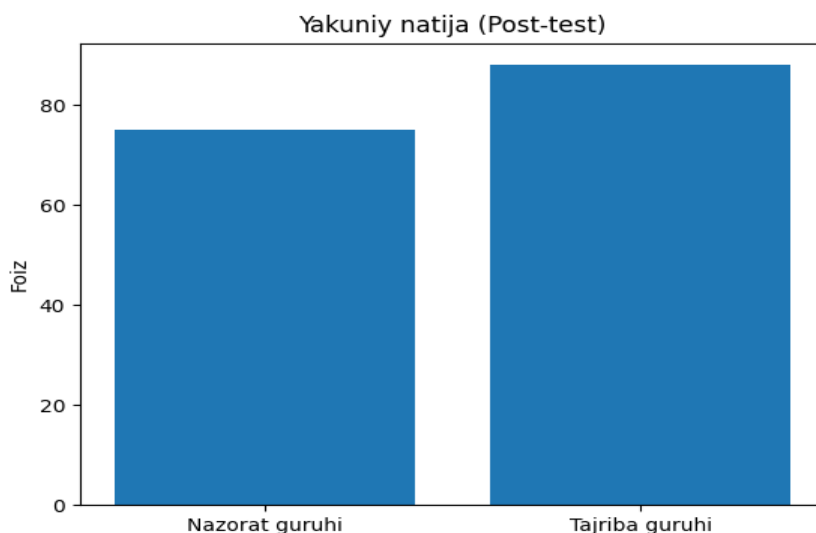
Umuman olganda, tadqiqot metodologiyasi boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligini kompleks o'rganishga imkon berdi. Olingan natijalar ushbu yondashuvning ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi.

Natijalar. Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligini o'rganish jarayonida olingan ma'lumotlar pedagogik tajriba, kuzatishlar, test natijalari hamda o'quvchilarning fikr-mulohazalari asosida tahlil qilindi. Tadqiqot davomida interfaol yondashuvning an'anaviy ta'lim usullariga nisbatan bir qator ustun jihatlari aniqlanib, ularning o'quv jarayoniga ta'siri kompleks tarzda baholandi.

Interfaol metodlar qo'llanilgan sinflarda o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi sezilarli darajada oshgan. Masalan, "Aqliy hujum" metodi asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilar mavzuga oid fikr bildirishda faol ishtirok etgan, hatto ilgari passiv bo'lgan o'quvchilar ham o'z fikrlarini aytishga harakat qilgan. Bu holat interfaol metodlarning psixologik jihatdan ham ijobiy ta'sirga ega ekanligini ko'rsatadi.

Shuningdek, "Klaster" metodidan foydalanilgan darslarda o'quvchilarning mavzuni tizimli tushunish darajasi oshganligi kuzatildi. O'quvchilar asosiy tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlikni tezroq anglay boshladilar. Masalan, ona tili darsida "Gap bo'laklari" mavzusi klaster usulida tushuntirilganda, o'quvchilar ega, kesim va to'ldiruvchi tushunchalarini ancha tez va mustahkam o'zlashtirdilar.

Test natijalarining qiyosiy tahlili ham interfaol metodlarning samaradorligini tasdiqladi. Nazorat sinflarida o'rtacha o'zlashtirish ko'rsatkichi 70–75 foizni tashkil etgan bo'lsa, interfaol metodlar qo'llanilgan tajriba sinflarida bu ko'rsatkich 85–90 foizgacha oshgan. Bu esa interfaol yondashuv bilimni mustahkamlashda an'anaviy usullarga nisbatan samaraliroq ekanini ko'rsatadi.

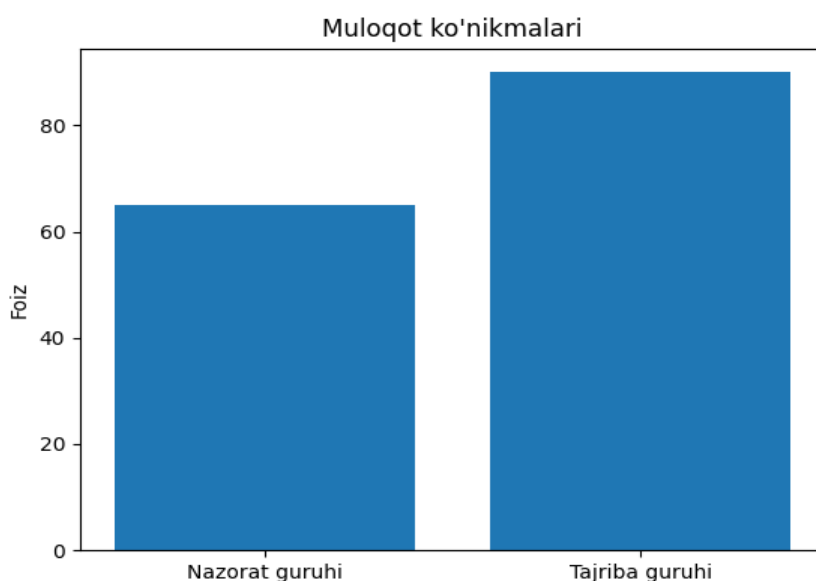

O'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini tahlil qilish jarayonida ham sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Guruhli ishlarda o'quvchilar o'z fikrini erkin bayon qilish, boshqalarning fikrini tinglash va bahs-munozarada ishtirok etish ko'nikmalarini rivojlantirgan. Masalan, "Rol o'yinlari" metodi asosida o'tkazilgan darslarda o'quvchilar o'zlarini turli rollarga qo'yib, muloqot qilishni o'rgandilar. Bu esa ularning nutq madaniyatini shakllantirishga yordam berdi.

Suhbat va anketa natijalariga ko'ra, o'quvchilarning 90 foizdan ortig'i interfaol metodlar qo'llanilgan darslarni an'anaviy darslarga nisbatan qiziqarli deb baholagan. Ular dars jarayonida zerikish kamayganini, fikr bildirish imkoniyati oshganini va mavzuni tushunish osonlashganini ta'kidlaganlar. Bu holat o'quvchilarning ichki motivatsiyasi kuchayganini ko'rsatadi.

O'quvchilarning mustaqil fikrlash darajasi oshgani aniqlandi. Interfaol metodlar asosida berilgan topshiriqlarda o'quvchilar tayyor javobni kutib o'tirmasdan, mustaqil izlanish olib borishga harakat qilgan. Masalan, "BBB" metodida o'quvchilar avval bilganlarini yozib, keyin yangi ma'lumotlarni solishtirish orqali bilimlarini mustahkamlaganlar.

Shuningdek, interfaol metodlar o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini ham rivojlantirgan. Matn tuzish, rasm asosida hikoya qilish, muammoli vaziyatlarga yechim topish kabi topshiriqlar o'quvchilarda yangi g'oyalar ishlab chiqish ko'nikmasini shakllantirgan. Bu esa ularning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qilgan.

O'qituvchilar bilan o'tkazilgan suhbatlar natijasida ham interfaol metodlarning ijobiy jihatlari tasdiqlandi. O'qituvchilar dars jarayoni yanada jonli, qiziqarli va samarali bo'lganini,

o'quvchilar faolligi sezilarli oshganini qayd etdilar. Shu bilan birga, ular interfaol metodlarni qo'llashda darsni puxta rejalashtirish va vaqtni to'g'ri taqsimlash muhimligini ta'kidlashdi.

ayrim qiyinchiliklar ham aniqlangan. Jumladan, barcha o'quvchilarning bir xil darajada faollik ko'rsatmasligi, ba'zi metodlarni qo'llashda vaqt yetishmasligi va sinfdagi o'quvchilar sonining ko'pligi interfaol jarayonni murakkablashtirishi mumkin. Biroq bu muammolarni to'g'ri pedagogik yondashuv orqali bartaraf etish mumkinligi aniqlandi.

Umumiy natijalarga ko'ra, interfaol metodlardan foydalanish boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilim darajasini oshirish, ularning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish hamda kommunikativ va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi tasdiqlandi. Ayniqsa, guruhli ishlar, o'yin texnologiyalari va muammoli ta'lim elementlari eng samarali usullar sifatida e'tirof etildi.

Interfaol metodlarning boshlang'ich ta'lim jarayonida keng qo'llanilishi zarurligini ko'rsatadi. Ushbu metodlar nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy faolligini oshirishda ham muhim o'rin tutadi. Shu sababli zamonaviy ta'lim tizimida interfaol yondashuvlarni yanada takomillashtirish va amaliyotga keng joriy etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Muhokama. Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish masalasi zamonaviy pedagogikaning eng muhim va dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki aynan boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan munosabati, o'qish ko'nikmalari hamda shaxsiy rivojlanishining poydevorini shakllantiradi. Shu nuqtayi nazardan, interfaol metodlarning ta'lim jarayoniga tatbiq etilishi nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini oshiradi, balki ularning ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Biroq bu jarayonni chuqur tahlil qilganda, uning ijobiy jihatlari bilan bir qatorda ayrim murakkabliklari ham mavjudligi aniqlanadi.

Avvalo shuni ta'kidlash kerakki, interfaol metodlar an'anaviy ta'lim usullaridan tubdan farq qiladi. An'anaviy darslarda asosiy e'tibor o'qituvchining tushuntirishiga qaratilgan bo'lsa, interfaol yondashuvda o'quvchi markaziy subyektga aylanadi. Bu holat o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni dars jarayonida bevosita ishtirok etishga undaydi. Biroq ayrim hollarda boshlang'ich sinf o'quvchilari mustaqil ishlashga to'liq tayyor bo'lmazligi mumkin, bu esa o'qituvchidan qo'shimcha metodik mahorat va sabr-toqat talab etadi. Interfaol metodlarning samaradorligi ko'pincha sinfdagi psixologik muhitga bog'liq bo'ladi. Agar sinfda o'zaro hurmat, erkin fikr bildirish va hamkorlik muhiti shakllangan bo'lsa, o'quvchilar faolroq ishtirok etadi. Aksincha, agar o'quvchilar tortinchoq bo'lsa yoki tanqidiy muhit hukm sursa, interfaol usullar kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shu sababli o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki sinfda ijobiy psixologik muhit yaratuvchi shaxs sifatida ham faoliyat yuritishi lozim[4; 270].

O'qituvchining kasbiy tayyorgarligi masalasidir. Interfaol metodlarni samarali qo'llash uchun o'qituvchi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni chuqur bilishi, turli metod va usullarni to'g'ri tanlay olishi va ularni dars maqsadiga moslashtira olishi kerak. Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, metodik tayyorgarligi yuqori bo'lgan o'qituvchilarda o'quvchilarning faolligi va dars samaradorligi sezilarli darajada yuqori bo'ladi. Aksincha, interfaol metodlardan yuzaki foydalanish kutilgan natijani bermaydi va darsni faqat tashkiliy jihatdan murakkablashtirib qo'yishi mumkin.

Shuningdek, interfaol metodlarning samaradorligi o'quv materialining mazmuniga ham bog'liq. Har bir mavzu interfaol usullarni qo'llash uchun mos kelmasligi mumkin. Ba'zi mavzular ko'proq tushuntirish va izoh berishni talab etsa, boshqalari guruhli ish, muhokama yoki o'yinli topshiriqlar orqali samarali o'zlashtiriladi. Shu sababli o'qituvchi har bir darsni rejalashtirishda mavzuning xususiyatini hisobga olishi zarur.

Interfaol metodlarning o'quvchilar motivatsiyasiga ta'siri ham muhim o'rin egallaydi. Kichik maktab yoshidagi bolalar o'yin faoliyatiga yaqin bo'lganligi sababli, o'yin elementlari asosida tashkil etilgan darslar ularning qiziqishini kuchaytiradi. Bunday darslarda o'quvchilar bilimni majburiyat sifatida emas, balki qiziqarli faoliyat sifatida qabul qiladi. Natijada o'qish

jarayoniga bo'lgan ichki motivatsiya ortadi. Biroq interfaol metodlarni qo'llashda vaqt resursi ham muhim muammo sifatida namoyon bo'ladi. Guruhlar bilan ishlash, muhokama va taqdimotlar ko'proq vaqt talab qiladi. Bu esa ba'zi hollarda dars rejasining to'liq bajarilmasligiga olib kelishi mumkin. Shu sababli o'qituvchi vaqtni to'g'ri taqsimlash va darsni samarali boshqarish ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim[7; 290].

Interfaol metodlarda an'anaviy baholash usullari har doim ham to'liq mos kelavermaydi. O'quvchilarning guruhdagi ishtiroki, fikr bildirish faolligi va hamkorlikdagi ishlari ham baholash mezonlariga kiritilishi kerak. Bu esa baholash jarayonini yanada murakkab, lekin adolatli qiladi.

Umuman olganda, interfaol metodlar boshlang'ich ta'lim jarayonini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi. Biroq ularning samaradorligi ko'plab omillarga — o'qituvchi mahorati, sinf muhiti, o'quvchilarning tayyorgarligi va darsni tashkil etish darajasiga bog'liq. Shu sababli interfaol metodlarni joriy etish tizimli yondashuvni talab qiladi.

Xulosa. Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda eng muhim pedagogik omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Bugungi kunda ta'lim tizimida ro'y berayotgan islohotlar, kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi hamda o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va ijodiy yondashuvini rivojlantirishga bo'lgan talab interfaol metodlarning dolzarbligini yanada oshirmoqda. O'rganilgan nazariy manbalar va amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'lim bosqichida qo'llaniladigan interfaol usullar nafaqat o'quvchilarning bilim olish jarayonini yengillashtiradi, balki ularning shaxs sifatida shakllanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchi ta'lim jarayonining passiv tinglovchisi emas, balki faol ishtirokchisiga aylanadi. Bu esa bilimlarni tayyor holda qabul qilishdan ko'ra, ularni mustaqil izlab topish, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ayniqsa, kichik maktab yoshidagi bolalarda qiziqish, o'yin faoliyatiga moyillik va emotsional qabul qilish ustun bo'lganligi sababli interfaol metodlar aynan shu psixologik xususiyatlarga mos keladi va samarali natija beradi. Tadqiqot natijalari va pedagogik kuzatishlar shuni tasdiqlaydiki, "Aqliy hujum", "Klaster", "Insert", "Venn diagrammasi", "Rolli o'yinlar", "Guruhlar bilan ishlash" kabi interfaol metodlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining darsga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Bu metodlar yordamida o'quvchilar o'z fikrini erkin ifoda etish, boshqalar fikrini tinglash va hurmat qilish, hamkorlikda ishlash kabi ijtimoiy kompetensiyalarni ham egallaydilar. Natijada sinfda sog'lom raqobat muhiti shakllanadi va har bir o'quvchi o'z imkoniyatlarini namoyon qilishga intiladi.

Shuningdek, interfaol metodlar o'quvchilarning mantiqiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda ham muhim o'rin tutadi. An'anaviy ta'limda ko'proq yodlash va qayta hikoya qilishga urg'u berilgan bo'lsa, interfaol yondashuvda esa muammoli vaziyatlarni hal qilish, savol-javob asosida fikr yuritish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa o'quvchilarning nafaqat maktabdagi, balki kundalik hayotdagi muammolarga ham ongli yondashishiga yordam beradi.

Interfaol metodlarning yana bir muhim jihati shundaki, ular o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarni yaqinlashtiradi. O'qituvchi endilikda faqat bilim beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi va jarayonni boshqaruvchi sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa ta'lim jarayonini insonparvarlashtiradi va o'quvchilarda o'qituvchiga nisbatan ishonch va hurmatni kuchaytiradi. Shu bilan birga, o'qituvchi ham o'z pedagogik mahoratini doimiy ravishda rivojlantirib borishga majbur bo'ladi.

Interfaol metodlardan tizimli va maqsadli foydalanilgan sinflarda o'zlashtirish darajasi an'anaviy metodlarga nisbatan ancha yuqori bo'ladi. O'quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etgani uchun o'tilgan mavzuni tezroq va chuqurroq anglaydilar, bilimlar esa uzoq muddatli xotirada mustahkam saqlanadi. Bundan tashqari, bunday darslar bolalarda ijobiy emotsional holatni shakllantiradi, bu esa o'qishga bo'lgan motivatsiyani yanada kuchaytiradi.

Shu bilan birga, interfaol metodlarni qo'llashda ayrim muammolar ham mavjudligini e'tirof etish lozim. Jumladan, sinfdagi o'quvchilar sonining ko'pligi, vaqtning cheklanganligi, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi yetarli darajada emasligi kabi omillar ushbu usullarning

to'liq samaradorligini kamaytirishi mumkin. Biroq zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish, malaka oshirish kurslarida faol ishtirok etish hamda tajriba almashish orqali bu muammolarni bartaraf etish mumkin.

Umuman olganda, boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirish hamda ularni mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu metodlar ta'lim jarayonini qiziqarli, samarali va natijador qilish bilan birga, zamonaviy ta'lim talablariga ham to'liq javob beradi.

Xulosa qilib aytganda, interfaol metodlar boshlang'ich ta'limning ajralmas qismi bo'lib, ularni dars jarayoniga keng joriy etish kelajak avlodning intellektual salohiyatini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Ta'lim jarayonida bunday yondashuvlarning qo'llanilishi nafaqat bugungi kun o'quvchilari, balki jamiyatning kelajakdagi taraqqiyoti uchun ham mustahkam poydevor yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxo'jayeva N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi, 2011. – 224 b.
2. Yo'ldoshev J. G'. Ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 198 b.
3. G'afforova T., Mavlonova R. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2013. – 312 b.
4. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2006. – 270 b.
5. Xoliqova N. A. Boshlang'ich sinflarda innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU nashriyoti, 2018. – 185 b.
6. Ibragimov H., Yuldashev Sh. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2007. – 356 b.
7. Mavlonova R., To'raeva O. Umumiy pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010. – 290 b.
8. Soliyeva Yulduzxon. "Boshlang'ich sinf o'quv materiallarida uchraydigan geometrik shakllar tahliliva ularni o'rgatish metodikasi". Pedagogik mahorat ilmiy- nazariy va metodik jurnal.2025 N 6 32-38betlar.
9. Soliyeva Yulduzxon. "Boshlang'ich sinf o'quv materiallari mazmunini loyihalashning nazariy asoslari ". Yangi O'zbekiston pedagoglari axborotnomasi. 2025yil 20-25bet
10. Soliyeva Yulduzxon."Theoretical foundations of an integrative approach to designing the content of primary school educational materials ". International Journal of artificial intelligence. 2026/01. 1216-1221- bet